

# VYUŽITÍ SOCIÁLNÍHO PLÁNOVÁNÍ PŘI ROZVOJI KULTURNÍ A POLITICKOVÝCHOVNÉ ČINNOSTI NA VENKOVĚ

Z. KRUČEK

KRUČEK Z. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Praha). *The Use of Social Planning for the Development of Cultural and Politically Educational Activities in the Country*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 23-32, 1975.

At the present stage of the development of our society, increased importance is attached to the objective requirement for new and effective forms of scientific management. In the management system, an important role is played not only by the economic and organizational elements but also by social factors. The model of material and technical parameters is being subordinated to the dynamic model of social structure. The process of the socialist change of the consciousness of rural population and the process of the cultural revolution have not been finished yet; this manifests itself in the discrepancy between the achieved degree of economic progress and the over-all degree of education and cultural level. In the recent period of time, the standards of living of rural population reached practically the same level as the living standards of people in urban areas; the conditions of work are also similar at present. In the future period, the development of the cultural, enlightening, and politically educational activities in the country is considered as one of the main tasks. A uniform plan becomes the basic instrument of the management of the development of cultural and politically educational activity. This plan is an integral part of social plans in the macro- and microsphere. The only way to harmonize the complex and manifold relations, cultural, political and economic aspects is to evoke and direct broad initiative of all citizens. The socialist system offers objective possibilities for purposeful formation of the socialist mode of living and its development into a life style; the development of the cultural, educational, moral values and the qualities of will of all working people is an integral part of this process.

V současném životě naší společnosti se neustále prohlubuje dialektika vzájemného působení objektivních a subjektivních faktorů a zvětšuje se složitost konkrétních úkolů výstavby a života společnosti. Nové, efektivnější a vědecké formy řízení se tu stávají objektivní historickou nutností. Vědeckotechnická revoluce, která přetváří všechny složky výroby, zapojuje do výrobního procesu nové výrobní síly, vědu jako duchovní výrobní sílu a spolu s ní i vzdělání a všestranný rozvoj člověka. Formování nového člověka není možno ponechat náhodě a živelnému průběhu, nýbrž je nutné je cílevědomě řídit a usměrňovat.

Proto se v současném řídicím systému začínají uplatňovat vedle ekonomicko-organizačních i prvky sociálního řízení. Model materiálně-technických parametrů je podřizován dynamickému modelu celé sociální struktury a jeho způsobu existence — socialistickému životnímu způsobu se všemi jeho kvalitami. Nástrojem řízení všestranného sociálního rozvoje se stává sociální plánování. Předmětem sociálního plánování je člověk, jeho celkový rozvoj, a to nejen těch stránek, které mají bezprostřední ekonomický efekt, ale všech ostatních stránek, postihujících všechny zájmy, potřeby a požadavky lidí. Proto každý sociální plán sleduje všechny podstatné složky



společenského života, které tvoří obsah sociálního plánu. Obsah sociálních plánů lze strukturovat do těchto čtyř oblastí:

- a) rozvoj pracovního a životního prostředí;
- b) formování sociální a profesní struktury;
- c) formování mezilidských vztahů;
- d) všestranný duševní i fyzický rozvoj lidí.

Uvedená struktura je ve více či méně modifikované formě uplatněna ve všech doposud vypracovaných sociálních plánech. Výzkum i praxe soustřeďují svoji pozornost v současné době především na metodologii sociálního plánování a méně již je věnována pozornost druhé stránce problematiky, tj. metodě realizace sociálních plánů. Zde existuje celá řada problémů nejen materiálního charakteru, ale především organizačních a kádrových. Tyto problémy je nutné řešit s přihlédnutím k specificky rozdílným podmínkám města a venkova. Tento příspěvek je zaměřen na problémy a metodu realizace opatření sociálního plánu při rozvoji kulturní a politicko-výchovné činnosti na venkově jako součásti všestranného duševního a fyzického rozvoje venkovského obyvatelstva. Důležitost řešení těchto otázek vyplývá z výzkumu Ollíka (1973), který zjistil, že proces socialistické přeměny vědomí venkovského obyvatelstva a proces kulturní revoluce není ještě ukončen, což se projevuje nejmarkantněji v disproporcích mezi dosaženým stupněm ekonomického rozvoje, materiální životní úrovní lidí a celkovým stupněm vzdělanosti a kulturní úrovně, která je nepřiměřená životní úrovni. Přes dosažené úspěchy v minulých letech existují v uvedených oblastech ještě značné disproporce, které se projevují v oblasti svetonázorové, morální, vzdělanostní i v životním způsobu. Dosažený stupeň životní úrovně není dostatečně využíván k realizaci cílů naší společnosti, k všestrannému rozvoji jednotlivce v rámci socialistického státu a socialistických společenských vztahů.

## CHARAKTERISTIKA KULTURNÍ A POLITICKOVÝCHOVNÉ ČINNOSTI NA VENKOVĚ

V dnešních podmínkách ČSSR již není možné ztotožňovat venkov se zemědělstvím. Zemědělství a zemědělské obyvatelstvo je sice podstatnou částí pojmu venkov, ale zdaleka ho nevyčerpává. Pod pojmem venkov v našich podmínkách můžeme chápat sídliště, populaci a hospodářství neměstského typu. Za venkovská sídliště jsou v ČSSR, ze statistického hlediska, považována taková, která nemají více než 2000 obyvatel.

Proces urbanizace probíhá v ČSSR pozvolněji než v jiných zemích, ale přesto se i v našich podmínkách snížil podíl venkovských obcí na celkovém počtu obyvatel ze 47,7 ‰ v r. 1950 na 37,6 ‰ v r. 1970. Vývoj je rozdílný podle velikostních skupin obcí, a k největšímu úbytku došlo u obcí do 500 obyvatel, zatímco v obcích s větším počtem obyvatel (nad 500) nastal absolutní přírůstek 215 000 osob. V rozporu s pomalým tempem migrace z vesnice do měst probíhá rychlý úbytek pracovních sil v zemědělství a tedy i zemědělského obyvatelstva, které představuje nyní méně než 30 ‰ vesnického obyvatelstva.

I přímo v zemědělských rodinách postupuje prolínání zemědělství se zaměstnáním v jiných odvětvích. V ČSSR je venkov charakterizován smíšeným obyvatelstvem podle zaměstnání s menšinou zemědělského obyvatelstva a s převahou zemědělských rodin rovněž smíšených podle odvětví v nichž pracují. Ve světle tendence sblížení města s vesnicí působí v ČSSR faktor snadné dostupnosti měst a vesnic pro malou vzdálenost. K propojení města a vesnice přispívá i hustá síť veřejné dopravy a rozvoj automobilismu.

Vývoj v našem státě a i v ostatních socialistických zemích dokazuje neplatnost tvrzení buržoazních ekonomů, kteří tvrdí, že zaostávání vesnice za městem je obecně platným jevem kterékoliv společnosti. Potvrzuje se teorie Bedřicha Engelse, který řekl: „Není utopii tvrzení, že osvobození lidí z řetězů ukovaných jejich dějinnou minulostí bude úplné teprve tehdy, až bude odstraněn protiklad mezi městem a vesnicí.“ Tudíž zaostávání vesnice za městem je historicky omezeným jevem, který vznikl ve vývoji lidské společnosti a jeho pozůstatky přetrvaly až do dnešní doby i v socialistické společnosti. Hlavní příčinou vzniku protikladů byl nižší rozvoj výrobních sil, který byl vyvoláván předsocialistickými výrobními vztahy, tj. monopolem soukromého vlastnictví půdy, nižším stupněm koncentrace výroby a neekvivalentní směnou mezi městem a vesnicí.



Tento nižší rozvoj výrobních sil na venkově oproti městu se přenesl z hospodářské oblasti i do všech ostatních oblastí společenského života. Lidé ve městech měli vyšší životní úroveň, vyšší úroveň vzdělání a bohatší i rozmanitější kulturní i společenský život. Socialistické výrobní vztahy začínají vždy působit na staré materiálně-technické základny, teprve rozvojem a budováním socialismu dochází k přebudování a vytvoření nové materiálně-technické základny. Více než čtvrtstoletí budování socialismu v ČSSR a s ním spjatý rozvoj výrobních sil způsobil podstatné zmenšení rozdílů mezi městem a vesnicí a vytvořil předpoklady pro úplné relativní vyrovnání. V současném období již došlo k praktickému vyrovnání životní úrovně a k sblížení pracovních podmínek městského a venkovského obyvatelstva. V dalším období se jako jeden z hlavních úkolů jeví rozvoj kulturní, vzdělávací a politicko-výchovné činnosti na venkově. Tato důležitá oblast byla v minulosti často přehlížena, nebyl na ni kladen náležitý důraz a nebo naopak byla prováděna nesprávným a nepopulárním způsobem bez hlubší znalosti situace. V současném období, kdy naše společnost dosáhla významné hospodářské výsledky, vystupuje do popředí nutnost zaměřit se na výchovu a rozvoj nového člověka — budovatele komunistické společnosti, neboť nová společnost si bude žádat lidi zbavené pozůstatků minulosti, fyzicky i duševně rozvinuté osobnosti, které je třeba vychovávat rozšiřováním vzdělanosti, politickovýchovné, kulturní a sportovní činnosti.

Je třeba zdůraznit, že kulturní a politickovýchovná činnost spolu úzce souvisí a nelze je od sebe navzájem oddělovat. Aby mohl každý pracující pozvednout kulturu své práce, kulturu pracovního prostředí, kulturu bydlení, kulturu životosprávy, aby každý pracující mohl kulturněji využívat svůj volný čas, aby se kulturněji bavil a společensky žil, k tomu je především třeba zvýšit politickou, odbornou a myšlenkovou úroveň každého pracujícího. Je třeba prosadit vítězství socialistické ideologie a morálky ve vědomí lidí, prohloubit odborné a všeobecné vzdělání a usilovat o kulturní rozvoj každého jednotlivce. Splnit tyto úkoly na venkově je obtížnější než ve městě pro historické zaostávání vesnice za městem.

K tomu, aby sociální plány efektivně rozvíjely kulturní a politickovýchovnou činnost na venkově, musíme si nejprve vytýčit faktory, které na tuto činnost specificky působí. Přitom nelze zapomínat, že základní úkoly rozvoje kulturní a politicko-výchovné činnosti platí pro celou společnost. Specifickými faktory venkova jsou:

1. Ekologické zvláštnosti venkova, jeho prostorové uspořádání, a působení prostředí na pořadí kulturních hodnot a norem společenského života.
2. Současná úroveň zemědělství — působení objektivních i subjektivních retardačních vlivů, jako je specifčnost výrobních prostředků, jejich nižší využití, věková a kvalifikační struktura pracovníků v zemědělství atd.
3. Historický vývoj venkova — objektivní realita se zachovává až do nynější doby.

Rozvoj socialistických společenských vztahů na našem venkově tyto specifické faktory pozvolna stírá. Přispívá k tomu i dojíždění 50–70 % venkovského obyvatelstva za prací do měst, blízkost venkova a města, a tedy snadné prolínání hodnot, hustá síť veřejné přepravy a silné působení hromadných sdělovacích prostředků. Přesto pro kulturní a politickovýchovnou činnost zůstává na vesnici rozsáhlá oblast působnosti.

Kulturní podmínky na venkově se historicky rozvíjely odlišně proti městu. V celém předcházejícím vývoji byla možnost kulturního využití na venkově minimální. Kulturní vybavenost venkova se zdaleka nemohla rovnat městu. Jediným kulturním zařízením byla převážně hospoda s jedním větším sálem. Teprve v posledních dvaceti letech přibývalo v mnoha obcích kino a tělocvična. Tento minulý vývoj přinesl s sebou dva znaky:

- a) vesničtí lidé byli odkázáni na to, co si sami pro uspokojení svých kulturních a společenských zájmů vytvořili. To vedlo k tomu, že vesnice se stala centrem a strážcem národních kulturních hodnot;
- b) vesnická kultura je do určité míry jednostranná a specifická, a to brzdí rozvoj dnešní mnohostranné kulturní a politickovýchovné činnosti, která je nezbytná pro rozvoj venkovského obyvatelstva.

Význam kulturní a politickovýchovné činnosti a možnost jejího využití je úzce vázána na dostatek volného času. Pracovní, mimopracovní a volný čas se navzájem podmiňují. Volný čas je součástí mimopracovní doby, který zahrnuje odpočinek, aktivní lidskou činnost jako sebevzdělávání, péči o rodinu, účast na veřej-



ném a kulturním životě, uspokojování kolektivních a osobních kulturních zájmů a potřeb atd.

Výzkumy ukazují, že

- a) venkovské obyvatelstvo má méně volného času než obyvatelé žijící ve městech;
- b) u některých zemědělských profesí jsou značné sezónní odchylky;
- c) pracující v zemědělství mají volného času méně než ostatní pracující, bydlící na venkově;
- d) ženy na venkově mají méně volného času než muži na venkově i než ženy ve městech;
- e) volný čas prožívají venkovští občané především v rodině, pasivním odpočinkem.

Z těchto poznatků vyplývá, že význam kulturní a politickovýchovné činnosti vzrůstá právě v nynějším období, kdy koncentrace a specializace výroby zvětšuje množství volného času zaváděním směnných provozů, snížením sezónních výkyvů, zaváděním osmihodinové pracovní doby a omezováním soukromého záhumenkového hospodářství.

## KULTURNÍ A POLITICKOVÝCHOVNÁ ČINNOST V SOCIÁLNÍCH PLÁNECH

Výhoda našeho společenského zřízení spočívá v tom, že kulturní a politickovýchovná činnost nejsou jen posláním jednotlivých kulturních a osvětových zařízení, ale že jsou organickou součástí činnosti národních výborů, společenských organizací, uměleckých tvůrčích svazů, družstevních a zájmových organizací, které vykonávají mnoho práce především tam, kde dovedly svou kulturní, osvětovou a vzdělávací činnost spojit s hlavními politickými, hospodářskými a ideologickými úkoly socialistické výstavby.

Nositelům uvědomělosti, organizátorem a koordinátorem veškeré kulturní a politicko-výchovné činnosti na venkově jsou základní organizace strany v zemědělských podnicích a vesnické stranické organizace. Mezi subjektivními činiteli, kteří působí na vesnici, jsou stranické organizace rozhodující v provádění politiky strany ve všech oblastech společenského života. Růst počtu komunistů v zemědělských podnicích a obcích, v důsledku strukturální přestavby zemědělství a vytváření nové sídelní soustavy na vesnici, spolu s přijímáním nových kandidátů KSČ, to vše vytváří příznivější podmínky k upevnění vlivu strany na venkově a pro zkvalitnění kulturní a politickovýchovné činnosti.

I když v průběhu budování vyspělé socialistické společnosti přecházejí postupně některé funkce státních orgánů na společenské organizace a zemědělské podniky, přesto nezaniká komplexní zodpovědnost národních výborů za hospodářskou a kulturní výstavbu. To tedy znamená, že národní výbory musí řídit kulturní a politickou práci tak, aby se na jejím organizování a provádění podílely společenské organizace a zemědělské i ostatní podniky přinejmenším stejnou měrou jako národní výbory a jejich zařízení v obci, přičemž musí současně vytvářet podmínky pro takovou dělbu práce, která by využila odborné a zájmové zaměření jednotlivých organizátorů kulturního a společenského života. Je třeba rozvíjet společenskou iniciativu na venkově, která má v současné době všechny podmínky a předpoklady, aby se plně uplatnila a aby její realizace současně pomáhala přetvářet kulturní život na vesnici, životní styl všech obyvatel vesnice.

Základním nástrojem řízení kulturní a politickovýchovné činnosti všech organizátorů a podmínkou dosažení jednoty politického a kulturně-



výchovného působení je jednotný plán. Tento plán musí být součástí plánů sociálního rozvoje podnikových kolektivů i nadpodnikových plánů sociálního rozvoje. Hlavním posláním sociálních plánů je stanovit z hlediska současných i perspektivních místních potřeb hospodářské a kulturní úkoly, zajistit dělbu práce složek a organizací. Takto chápaný plán je současně i prostředkem obsahové i časové koordinace a zabezpečuje hospodárné využití organizačních, finančních a hmotných prostředků k plnění hlavních úkolů.

K přípravě plánu kulturní a politicko-výchovné činnosti, k jeho projednání, schválení, kontrole a hodnocení je třeba přizvat co nejširší kolektiv funkcionářů a občanů. Plánování v naší společnosti nemůže být výsadou úzkého okruhu profesionálních pracovníků. Sladění složitých a mnohotvárných souvislostí, kulturní, politické a ekonomické oblasti lze uskutečnit jen tím, že vyvoláme a rozvineme širokou iniciativu všech občanů. Na venkově projednávají a uskutečňují hlavní úkoly rozvoje kulturní a politickovýchovné činnosti rady místních národních výborů v dohodě s místními výbory společenských organizací, představenstvy zemědělských podniků a zástupci dalších institucí, přičemž vlastní přípravu plánu zajišťuje školská a kulturní komise ve spolupráci s místními organizátory kulturního a společenského života.

Plán kulturní a politickovýchovné činnosti se zaměřuje především na tyto oblasti:

a) růst politické a odborné úrovně venkovského obyvatelstva:

Ovládnutí nové techniky a využití progresivních technologií klade stále vzrůstající nároky na kvalifikaci lidí, kteří tyto stroje využívají a řídí. S růstem odborného vzdělání je za socialismu nerozlučně spjata rozšiřování a upevňování marxisticko-leninského světového názoru a politicko-ideový růst.

V zemědělských podnicích se mimoškolně zvyšuje kvalifikace formou závodních škol práce, hromadným sledováním televizní školy pokrokových zkušeností a organizováním přednášek s diskusí s předními odborníky. Významnou úlohu ve zvyšování kvalifikace má studium odborné literatury a časopisů. Rovněž i televizní vysílání, které již pokrývá území celého státu, se podílí na kulturní a politicko-výchovné činnosti na venkově.

b) rozvoj kulturního a společenského života:

Kultura je nezbytným činitelem rozvoje společnosti a rovnocenným partnerem při řešení politických a ekonomických úkolů. Rozvoj kultury a kulturnosti je nutné považovat za jednu ze základních podmínek celkového společenského rozvoje, který předpokládá vzrůstající nároky na každého člena společnosti, na jeho znalosti, politickou, světonázorovou a celkovou zralost a na jeho celkovou kulturnost. V dosažení této nutné kulturní úrovně hraje významnou úlohu jednak kvalita tohoto kulturního působení, jednak možnosti, které ke kulturnímu vyžití poskytuje člověku společnost a její instituce.

Kultura

- pomáhá k sociální adaptaci člověka na současnou společnost;
- umožňuje orientaci lidí v přemíře informací přicházejících a působících na člověka z mnoha komunikačních kanálů;



- umožňuje zájmovou činnost poskytující uspokojování individuálních potřeb lidí v rámci potřeb celospolečenských a skupinových, a plní tím do značné míry funkci ochrany člověka před negativními vlivy moderního společenského života, životního tempa a rozvinuté techniky;
- pomáhá při reprodukci pracovních a životních sil. Tato funkce kulturního působení, která nebyla v minulosti docenována, v řadě tendencí ještě přetrvává, ačkoliv jde o jednu z nejvýznamnějších zbraní proti opotřebování životní a pracovní síly lidí;
- pomáhá při řešení životních problémů a problematických situací, před které je člověk stavěn.

Kultura a kulturnost lidí velmi významně působí i na vytváření životního prostředí, odpovídajícího náročnosti života v moderní společnosti. Kultura a kulturní působení je faktor, který v procesu formování člověka má z hlediska využití ještě značné rezervy.

Důležitou stránkou při zvyšování životní úrovně a formování progresivního světového názoru venkovských obyvatel je rozvíjení společenského života. Jde především o organizování společenských zájmů pracujících, organizování společenské zábavy a neprogramového kulturního oddychu, tj. společenský styk pracujících. Přitom nesmíme zapomínat na určitá specifika venkovského prostředí, především na to, že pro značnou část obyvatelstva je vesnice jen domovem, nikoliv pracovištěm.

Rozvoj kulturního života na vesnici se uskutečňuje pod vlivem místní kulturně-výchovné činnosti, kultury přenášené hromadnými sdělovacími prostředky a na základě všeobecného vzdělávání obyvatelstva. Pro kulturní rozvoj vesnice je třeba vybudovat, případně dobudovat kulturní domy, kluby mládeže, kluby zemědělských podniků, lépe vybavit a zvýšit kulturu prostředí ve vesnických knihovnách, kinech a společenských místnostech. V kulturních zařízeních je třeba uvádět nový program, novou náplň kultury v duchu socialistického humanismu a otevřít prostor pro rozvoj lidské aktivity.

#### HLAVNÍ SLOŽKY SOCIÁLNÍHO PLÁNU V KULTURNĚ-POLITICKÉ OBLASTI

- odborné vzdělávání
- politické školení
- přednášky, názorná agitace, využití hromadných vzdělávacích prostředků
- opatření na zdokonalování materiální základny ideově výchovné práce
- kulturně-politické akce a slavnostní shromáždění
- lidová umělecká tvořivost
- kursy
- zájmová činnost
- práce s knihou
- kino, divadlo, taneční zábavy.

#### PROBLEMY DALŠÍHO ROZVOJE KULTURNÍ A POLITICKOVÝCHOVNÉ ČINNOSTI NA VENKOVĚ

Celková dosavadní bilance politickovýchovné a kulturní činnosti na našem venkově v uplynulých letech není špatná. Není pochyb, že bylo vykonáno nesmírné dílo v šíření myšlenek marxismu-leninismu a v osvo-



jení komunistické ideologie, která umožnila pochopit hluboké změny, které proběhly v naší společnosti a na venkově po roce 1948. Umožnila lidem pochopit smysl a úkoly socialistické přestavby zemědělské výroby a vesnice.

Usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji zemědělství a potravinářského průmyslu po XIV. sjezdu KSČ v jednom bodu říká: „Vyrovnání rozdílů mezi městem a vesnicí je dlouhodobý cíl politiky strany“. Při jeho uskutečňování se v letech socialistické výstavby dosáhlo pronikavých výsledků. ÚV KSČ přikládá dalšímu sbližování podmínek života ve městě a na venkově velký význam. Další opatření na uskutečnění tohoto cíle závisí na splnění úkolů pětiletky a na zvyšování celkové efektivity zemědělské výroby.

Řešit současné otázky kulturní a politickovýchovné činnosti na vesnici z hlediska potřeb a zájmů společnosti znamená vytvořit správné předpoklady pro její úspěšný rozvoj. Je třeba nalézt takové nedostatky, které nám tuto činnost narušují a brzdí a učinit opatření pro jejich odstranění.

Problematika politického a kulturního rozvoje obyvatelstva se ještě často chápe odděleně od práce a výroby. Je tu tendence pojmát kulturní a politickovýchovnou činnost jako výlučnou, abstraktní a od života oddělenou záležitost. Kulturně výchovná práce zůstává často odtržená od hlavních problémů obce.

Slabým místem v kulturně výchovné práci na venkově je úroveň řízení. Místní národní výbory a jejich orgány se těmito otázkami zabývají zřídka a hlavně jen z hlediska využití finančních prostředků. Doposud stále není doceněn význam kulturní a politickovýchovné činnosti, je chápána jako něco druhořadého, není doceněn její vliv na rozvoj vesnice. Orgány státní moci, správy a společenské organizace se jednostranně vyčerpávají výrobně-technickými úkoly.

Nedostatečně je dosud koordinovaná činnost společenských organizací a spolupráce s kulturní a školskou komisí národních výborů. Tím pochopitelně je narušována jednota politického a kulturně-výchovného působení. To vede k tomu, že na přípravě politickovýchovné a kulturní činnosti se nepodílí většina obyvatel obce, neodpovídá pak jejich potřebám a zájmům a kontrola výsledků je velmi slabá.

Kulturní a politickovýchovná činnost byla v minulosti narušována i roztržitostí obcí, nesouladem výrobní a správní struktury. V současném období dochází ke koncentraci zemědělské výroby do velkých a stabilních jednotek a v souladu se sídelní přestavbou obcí i k reorganizaci správního aparátu. Tím jsou vytvořeny i předpoklady pro komplexní plánování kulturní a politickovýchovné činnosti v rámci kompaktních celků, což umožňuje přesné vymezení kompetence a rozdělení úkolů.

Řešit všechny naznačené problémy znamená především posílit vedoucí úlohu stranických organizací v řešení otázek politickovýchovné a kulturní činnosti na venkově. Je zapotřebí posílit hlavně ideové působení tak, aby bylo zajištěno správné obsahové zaměření a zvýšit odpovědnost všech složek za plnění úkolů politického a kulturního rozvoje venkovského obyvatelstva.

Dalším problémem je otázka materiálního zajištění. Hovoří se často o nedostatku finančních prostředků. Problém je však spíše v účelném využití zdrojů. Zatím se málo prosazuje zásada koncentrace kulturní a politickovýchovné činnosti do jednoho zařízení. Z tohoto hlediska se uka-



zuje jako nejvhodnější, aby v aglomeracích s převahou zemědělského obyvatelstva pracoval klub JZD, v aglomeracích s převahou nezemědělců osvětová beseda, jako zařízení MNV, na jejíž činnosti a řízení by se zemědělský podnik pouze podílel. V místech, kde je průmyslový závod, je účelné zřízovat kluby pracujících za účasti všech složek. Doposud tomu často není, mnohde pracuje, nebo spíše nepracuje, vedle sebe několik zařízení a celá práce se tříští v nejednotnosti a kompetenčních sporech.

V zemědělských podnicích je základním finančním zdrojem fond kulturních a sociálních potřeb. Problémy se ukazují jak v otázce vhodného využití fondu, tak i v jeho čerpání. Představenstvo JZD a komise by měly daleko hlouběji zasahovat do řádného hospodaření s FKSP a mít naprosto vyjasněný plán, jak s těmito částkami nakládat. V JZD bylo v r. 1972 nejvíce prostředků FKSP vynaloženo na: 1. sociální výpomoc, 2. kulturní účely, 3. závodní stravování, 4. organizování politickovýchovné činnosti a 5. zahraniční zájezdy. Na státních statcích bylo čerpání zaměřeno na: 1. závodní stravování, 2. půjčky pracovníkům na bytovou výstavbu, 3. organizaci kulturní a politickovýchovné činnosti ROH, 4. dětskou rekreaci ROH, 5. zahraniční zájezdy, 6. půjčky pracovníkům na bytové zařízení. Potěšitelné je, že čerpání fondu kulturních a sociálních potřeb má v posledních letech vzestupnou tendenci a zvětšuje se i účelné využití prostředků.

Důležitým problémem je rozvoj kulturní a politickovýchovné činnosti venkovské mládeže. Souvisí to i s otázkou udržení mládeže na venkově a v zemědělství. Stupeň vzdělání a kulturní úroveň lidí ovlivňuje volbu hodnot, a protože na vesnici přibývá mnoho mladých lidí s vyšším vzděláním a kvalifikací, nabývají též kulturní podmínky rozhodného významu. Zároveň jsou mladí lidé předpokladem zlepšení organizace a zvyšování úrovně kulturní a politickovýchovné činnosti. Organizační základnou této činnosti se musí stát základní organizace SSM ve spolupráci s ostatními společenskými organizacemi a pod vedením stranické organizace.

Dále je se třeba v kulturní a politickovýchovné činnosti se zaměřit na problém venkovských žen. Jde o skupinu, která má v celospolečenském měřítku nejméně volného času, a tím i nejmenší možnost kulturního a politického růstu. Nižší vybavenost venkovských obcí, početnější domácnosti než ve městech spolu ještě s mnohdy nepřekonaným „tradičním“ uspořádáním dne často brzdí a brání ženám ve společenské aktivitě, v účasti na veřejném životě a v osobním politickém a kulturním rozvoji.

Řešení naznačených problémů je nezbytným předpokladem zvýšení účinnosti kulturní a politickovýchovné činnosti na venkově a pomůže i k urychlení procesu zmenšování rozdílu města a vesnice. Je třeba, aby všechny kompetentní složky řešily i místní problémy, které se vyskytnou v konkrétních podmínkách obcí a zemědělských podniků tak, aby nedošlo k zbytečnému narušování jednoty a cílevědomosti kulturní a politickovýchovné činnosti. K řešení všech problémů přispívá i rozvoj sociálního plánování, které umožňuje cílevědomou koncentraci sil a prostředků a správně sestavený plán soustřeďuje svoji pozornost především na ty oblasti kulturní a politické práce, jejíž řízení je nejsložitější. Socialistický systém odkrývá objektivní možnosti pro cílevědomé formování a plánovitý rozvoj společenských vztahů, předvídání sociálních změn a jejich pláno-



vité řízení v souladu s rozvojem ekonomiky, která na určitém stupni rozvoje výrobních sil klade stále větší důraz na podmínky reprodukce pracovních sil, na obnovu a rozvíjení fyzických a duševních schopností pracujících a všech členů společnosti.

Ukazatelé: životní úroveň, životní podmínky, životní prostředí a způsob života, odrážejí nejen současný stav, ale umožňují postihnout budoucí směry rozvoje životní úrovně a životního způsobu. S těmito ukazateli mají velmi úzkou souvislost ukazatelé času a prostoru, které charakterizují základní podmínky formování socialistického životního způsobu a zároveň jeho společenské komponenty. Poznání těchto jevů umožňuje sociálně-ekonomickým plánováním řídit tvorbu životního způsobu venkovského obyvatelstva, harmonicky integrovat materiální a kulturní hodnoty, v nichž zejména rozvoj kultury a vzdělání se dotýkají nejběžprostředněji rozvoje lidské osobnosti.

## Literatura

- GRULICH, V.: Výchova a společnost. Praha, SNPL 1966.  
HACH, V. aj.: Zkušenosti z kulturní a osvětové práce na vesnici. Praha, SZN 1963.  
JERMEJEV, V.: Problemy socialnogo planirovanija. Leningrad, Lenizdat 1973.  
JIRÍČKA, M. aj.: Sociální plánování v zemědělském podniku. Praha VÚEZVŽ 1974.  
KONSTANTINOV, A. aj.: Marxisticko-leninská filosofie. Praha, Svoboda 1973.  
KUPČA, Š.: Osveta na družstevnej dedine. Bratislava, Osveta 1961.  
LENIN, V. I.: Spisy sv. 31, Praha, SNPL 1955.  
MARX, K. — ENGELS, B.: Spisy sv. 20. Praha, Svoboda 1965.  
MARX, K.: Kapitál I. Praha, SNPL 1954.  
OLLÍK, T. aj.: Kulturny a spoločenský profil dedinského obyvateľstva na Slovensku. Bratislava, Obzor 1973.  
RUBÍK, J. aj.: Jaká bude naše vesnice. Praha, NPL 1962.  
SŮRA, J.: Studie o vývoji obyvateľstva a zamestnanosti na vesnici se zvláštním zretelem na zemědělství. Praha, FMZVŽ 1973.  
TAUBER, J.: Sociologie zemědělství a venkova. Institut pro vzdělávání pracovníků v zemědělství a výživě, Praha, 1968.

Došlo dne 11. 2. 1975

KRŮČEK Z. (Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha). *Využití sociálního plánování při rozvoji kulturní a politickovýchovné činnosti na venkově*. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 23-32, 1975.

V současném stupni rozvoje naší společnosti vystupuje do popředí objektivní potřeba nových a efektivních forem vědeckého řízení. V řídicím systému se vedle ekonomicko-organizačních uplatňují i sociální prvky a model materiálně-technických parametrů je podřizován dynamickému modelu sociální struktury. Proces socialistické přeměny vědomí venkovského obyvatelstva a proces kulturní revoluce není ještě ukončen, což se projevuje v disproporcích mezi dosaženým stupněm ekonomického rozvoje a celkovým stupněm vzdělanosti a kulturní úrovně. V současném období již došlo k praktickému vyrovnání životní úrovně a k sblížení pracovních podmínek městského a venkovského obyvatelstva. V dalším období se jako jeden z hlavních úkolů jeví rozvoj kulturní, vzdělávací a politickovýchovné činnosti na venkově. Základním nástrojem řízení rozvoje kulturní a politickovýchovné činnosti se stává jednotný plán. Tento plán je organickou součástí sociálních plánů v makro i mikrosféře. Sladění složitých a mnohotvárných souvislostí, kulturní, politické a ekonomické oblasti lze uskutečnit jen tím, že vyvoláme a usměrníme širokou iniciativu všech občanů. Socialistický systém dává objektivní možnosti pro cílevědomé formování socialistického životního způsobu a jeho přerůstání v životní styl, přičemž neoddělitelnou součástí tohoto procesu je rozvoj kulturních, vzdělanostních, morálních a volních hodnot všech pracujících.



КРУЧЕК З. (Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и продовольствия, Прага). Использование социального планирования при развитии культурной и политическо-воспитательной деятельности на селе. Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 23-32, 1975.

На данной ступени развития нашего общества первое место занимает объективная необходимость в новых и эффективных формах научного руководства. В управляющей системе наравне с экономическо-организационными элементами используются и социальные элементы, и модель материально-технических параметров подчинена динамической модели социальной структуры. Процесс социалистической перемены мышления жителей деревни и процесс культурной революции еще не закончены, и это отражается на диспропорциях между достигнутой ступенью экономического развития, общей ступенью образования и культурным уровнем. В настоящее время было достигнуто практическое равенство жизненного уровня и выравнивание рабочих условий городского и деревенского населения. В дальнейшем одним из основных заданий является развитие культурной, воспитательной и политико-воспитательной деятельности на селе. Основным рычагом управления развития культурной и политическо-воспитательной деятельности становится единый план. Этот план является организационной составной социальных планов в макро и микросфере. Согласование сложных и многообразных соотношений, культурной, политической и экономической областей можно осуществить лишь тем, что мы мобилизуем и направим широкую инициативу всего населения. Социалистическая система дает объективные возможности для целенаправленного формирования социалистического способа жизни и его перерастания в стиль жизни, причем неотделимой составной этого процесса является развитие культурных, воспитательных, моральных и волевых качеств всех трудящихся.

KRŮČEK Z. (Forschungsinstitut für Ökonomik der Land- und Nahrungsmittelwirtschaft, Praha). *Ausnutzung der sozialen Planung bei der Entwicklung der kulturellen und politisch-erzieherischen Tätigkeit auf dem Lande.* Sbor. ÚVTI - Sociol. zeměd. 11 (1) : 23-32, 1975.

Bei der gegenwärtigen Entwicklungsstufe unserer Gesellschaft gelangt der objektive Bedarf neuer effektiven Formen der wissenschaftlichen Leitung in den Vordergrund. In dem Leitungssystem kommen neben den ökonomisch-organisatorischen Elementen auch soziale Elemente zur Geltung und das Modell der materiell-technischen Parameter wird dem dynamischen Modell der sozialen Struktur unterstellt. Der Prozeß der sozialistischen Umwandlung des Wissens der ländlichen Bevölkerung und der Prozeß der kulturellen Revolution sind noch nicht abgeschlossen, was in den Disproportionen zwischen dem erreichten Grad der ökonomischen Entwicklung und dem allgemeinen Grad der Bildung und des kulturellen Niveaus zum Vorschein kommt. In der gegenwärtigen Periode traf bereits der praktische Ausgleich des Lebensniveaus und die Annäherung der Arbeitsbedingungen der städtischen und ländlichen Bevölkerung ein. Für den kommenden Zeitabschnitt ist eine der Hauptaufgaben die Entwicklung der kulturellen, politisch-erzieherischen und Ausbildungstätigkeit auf dem Lande. Der einheitliche Plan wird zum Grundinstrument für die Leitung der Entwicklung der kulturellen und politisch-erzieherischen Tätigkeit. Dieser Plan ist ein organischer Bestandteil der sozialen Pläne in der Makro- und Mikrosphäre. Eine Abstimmung der komplizierten und vielfältigen Zusammenhänge, des kulturellen, politischen und ökonomischen Gebietes kann nur dadurch verwirklicht werden, daß eine breite Initiative aller Bürger angeregt und geregelt wird. Das sozialistische System bietet objektive Möglichkeiten für die zielbewußte Formung der sozialistischen Lebensweise und ihres Hinüberwachsens in einen Lebensstil, wobei ein untrennbarer Bestandteil dieses Prozesses die Entwicklung der kulturellen, moralischen, Bildungs- und Willenswerte aller Arbeitstätigen sind.

---

Adresa autora:

Ing. Zdeněk Krůček, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Dláždění 6, 110 00 Praha 1

---